

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

KNO.410.2.1.2023

Pan
Przemysław Czarnek
Minister Edukacji i Nauki
Ministerstwo Edukacji i Nauki
ul. Wspólna 1/3
00-529 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/021 – Kształcenie dzieci cudzoziemców w polskich szkołach

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Ministerstwo Edukacji i Nauki, ul. Wspólna 1/3, 00-529 Warszawa.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Pan Przemysław Czarek, Minister Edukacji i Nauki ¹ od 19 października 2020 r., zwany dalej „Ministrem”. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnił pan Dariusz Piontkowski, Minister Edukacji Narodowej, od 4 czerwca 2019 r. do 18 października 2020 r. ²
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Warunki prawne, organizacyjne i finansowe do kształcenia dzieci cudzoziemców. 2. Nadzór Ministra nad wykonywaniem nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty dotyczącego dzieci cudzoziemców.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2023 (do czasu zakończenia kontroli) oraz z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
Kontrolerzy	1. Grzegorz Jasionek, doradca ekonomiczny, legitymacja służbowa nr 21529. 2. Jacek Kolasiński, doradca ekonomiczny, legitymacja służbowa nr 21521. 3. Małgorzata Kamieniecka, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KNO/15/2023 z dnia 13 kwietnia 2023 r.

(akta kontroli str. 1-2)

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA	Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Ministra Edukacji i Nauki, w ramach wprowadzonych rozwiązań prawno-organizacyjnych ⁵ , związane z kształceniem uczniów cudzoziemców w polskich szkołach, w tym w szczególności uczniów z Ukrainy.
Uzasadnienie oceny ogólnej	Podjęte przez Ministra działania umożliwiły zwiększenie środków przeznaczonych na ich kształcenie. W latach 2020 – 2023 (31 marca) wydatki na kształcenie uczniów cudzoziemców

¹ Postanowienie Nr 1131.38.2020 Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 października 2020 r. o zmianie w składzie Rady Ministrów (M.P. poz. 974).

² Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 3 czerwca 2019 r. o zmianie w składzie Rady Ministrów nr 1131.7.2019 (M.P. poz. 477). Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 listopada 2019 r. nr 1131.24.2019 o powołaniu w skład Rady Ministrów (M.P. poz. 1092).

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623. Dalej: ustawa o NIK.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900), dalej: ustawa - Prawo oświatowe; ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 103, ze zm.), dalej: ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy; rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz. U. poz. 645, ze zm.), dalej: rozporządzenie w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy; rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. z 2020 r. poz. 1283, ze zm.), dalej: rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi.

w ramach subwencji oświatowej wyniosły 2 245 278 tys. zł⁶, a w ramach Funduszu Pomocy⁷ (od 2022 r.) na kształcenie uczniów z Ukrainy wydatkowano 2 573 863 tys. zł. Minister skutecznie wykonywał również nadzór nad nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez kuratorów oświaty w zakresie spraw dotyczących tych uczniów.

W roku szkolnym 2022/2023 liczba uczniów cudzoziemców spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki w publicznych i niepublicznych szkołach dla dzieci i młodzieży wynosiła 222 523 osoby i w stosunku do roku szkolnego 2020/2021 wzrosła o 359,3%. Najliczniejszą grupę stanowili uczniowie z Ukrainy (88,3% wszystkich uczniów obcokrajowców), z Białorusi (4,7%), Rosji (1%), Wietnamu (0,4%) i Bulgarii (0,3%). Pozostali uczniowie cudzoziemcy stanowili 5,3% tych uczniów.

W związku z napływem do Polski po 24 lutego 2022 r. dzieci – obywatele Ukrainy uciekających przed wojną, która wybuchła na terenie ich kraju, w Ministerstwie podjęto działania w celu umożliwienia tym dzieciom nauki w polskim systemie oświaty. Działania te polegały przede wszystkim na wydaniu przez Ministra w dniu 21 marca 2022 r. rozporządzenia regulującego organizację kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy. Ponadto Ministerstwo opracowało wariantową analizę kosztów kształcenia uczniów z Ukrainy, na podstawie której oszacowano wysokość wydatków w ramach Funduszu Pomocy.

Minister w 2022 r. zlecił Ośrodkowi Rozwoju Edukacji⁸ realizację zadania polegającego na przygotowaniu i przeprowadzeniu kursu języka polskiego dla obywateli Ukrainy. W związku z tym przeprowadzono kursy, które ukończyło 819 osób pochodzących z Ukrainy. Ponadto ORE⁹ w latach 2020-2021 zrealizowało łącznie sześć zadań związanych ze wsparciem metodycznym nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi. W efekcie doskonaleniem w zakresie pracy z uczniem cudzoziemcem objęto łącznie 682 nauczycieli. W latach 2022 – 2023 (do 20 kwietnia) ORE zrealizowało łącznie 19 zadań, w wyniku których różnymi formami doskonalenia objęto łącznie 3 364 nauczycieli.

NIK zwraca uwagę, że Ministerstwo nie ma danych dotyczących liczby uczniów z Ukrainy, którzy po przybyciu do Polski podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki a nie uczęszczają do szkół w Polsce. Obecnie przyjęte w Ministerstwie rozwiązania nie pozwalają na uzyskanie takich informacji.

W latach 2020 – 2022 (do 24 lutego), w ramach realizacji wniosków pokontrolnych skierowanych przez NIK po kontroli pn.: „Kształcenie dzieci rodziców powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców”¹⁰, Minister monitorował obszar kształcenia uczniów przybywających z zagranicy. Publikował na portalu internetowym Otwarte Dane¹¹ liczbę uczniów cudzoziemców¹² oraz występował do kuratorów oświaty o informacje, dokumenty i sprawozdania dotyczące spraw związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców. W latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 Minister w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa¹³ określił zadania dotyczące spraw kształcenia uczniów cudzoziemców w Polsce, w tym zadania kontrolne dotyczące nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty.

Z informacji uzyskanych od 16 kuratorów oświaty, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, wynika, że w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w latach szkolnych

⁶ W kwocie wydatków dotyczących I kwartału 2023 r. uwzględniono środki subwencji oświatowej w kwocie 274 088 tys. zł.

⁷ Utworzonego na podstawie art. 14 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy.

⁸ Dalej: ORE.

⁹ Zgodnie z załącznikiem do obwieszczenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 15 września 2022 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Edukacji i Nauki lub przez niego nadzorowanych (M.P. poz. 921), Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie jest jednostką podległą Ministrowi Edukacji i Nauki.

¹⁰ Kontrola nr P/19/028.

¹¹ <https://dane.gov.pl/pl>

¹² Liczba uczniów cudzoziemców – dane Systemu Informacji Oświatowej (dalej: SIO) według stanu na dzień 30 września: 2017 r., 2018 r., 2019 r., 2020 r., 2021 r. i 2022 r. Pierwsza informacja o liczbie uczniów cudzoziemców (według stanu na 30 września 2017 r.) została udostępniona przez Ministerstwo na portalu Otwarte Dane w dniu 31 stycznia 2019 r. <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1426/liczba-uczniow-cudzoziemcow-wedug-gmin/resource/15273/table>

¹³ Na podstawie art. 60 ust. pkt 1 ustawy - Prawo oświatowe.

2019/2020 – 2022/23 (do 28 kwietnia) kuratorzy oświaty przeprowadzili 86 kontroli doraźnych dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców. W wyniku tych kontroli dyrektorom szkół wydano łącznie 211 zaleceń, w tym 108 (51,2%) zaleceń wydano po agresji Rosji na Ukrainę. Zalecenia dotyczyły np. realizacji dodatkowej nauki języka polskiego, zapewnienia uczniom bezpieczeństwa, udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca również uwagę, że do dnia zakończenia czynności kontrolnych w Ministerstwie (2 czerwca 2023 r.) kuratorzy oświaty nie zakończyli w szkołach zaplanowanej na rok szkolny 2022/2023 kontroli dotyczącej przyjmowania i wspomaganie nauki uczniów cudzoziemców oraz uczniów obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach poza Polską. Zdaniem NIK, kontrola w tym zakresie powinna zostać przeprowadzona w początkowym okresie roku szkolnego 2022/2023, a uzyskane wyniki powinny posłużyć do oceny obowiązujących rozwiązań organizacyjnych dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców, w tym szczególnych rozwiązań, którymi objęto wyłącznie uczniów z terenu Ukrainy.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

1. Warunki prawne, organizacyjne i finansowe do kształcenia dzieci cudzoziemców.

Opis stanu faktycznego

1. Według danych z Ministerstwa, w roku szkolnym 2020/2021 (na dzień 30 września 2020 r.) liczba uczniów cudzoziemców spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki w publicznych i niepublicznych szkołach dla dzieci i młodzieży wynosiła ogółem 48 449 w 7 545 szkołach (32 046 uczniów w 4 827 szkołach podstawowych, 16 250 w 2 657 szkołach ponadpodstawowych oraz 153 uczniów w 61 szkołach artystycznych). W roku szkolnym 2021/2022 (na 30 września 2021 r.) liczba uczniów cudzoziemców spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki wynosiła ogółem 66 877 osób i w stosunku do poprzedniego roku szkolnego wzrosła o 38,0%. W roku szkolnym 2021/2022 wzrosła również liczba szkół, w których uczyli się uczniowie cudzoziemcy - o 976, (tj. o 12,9%)¹⁴. Wg stanu na 30 września 2022 r., w roku szkolnym 2022/2023 obowiązek szkolny i obowiązek nauki w szkołach dla dzieci i młodzieży spełniało łącznie 222 523 cudzoziemców i w stosunku do poprzedniego roku szkolnego liczba ta wzrosła o 155 646 osób, tj. o 232,7%. Wzrosła również liczba szkół (o 5 227, tj. o 61,3%), w których naukę pobierali cudzoziemcy¹⁵.

(akta kontroli str. 418-420, 661-668)

Spośród wszystkich uczniów cudzoziemców uczęszczających do polskich szkół w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023¹⁶ najliczniejszą grupę stanowili uczniowie z Ukrainy: w 2020 r. – 36 237 (74,8% wszystkich uczniów cudzoziemców), w 2021 r. – 49 155 (73,5% wszystkich uczniów cudzoziemców) i w 2022 r. – 196 481 (88,3% wszystkich uczniów cudzoziemców). Kolejnymi najliczniejszymi grupami cudzoziemców byli uczniowie pochodzący z: Białorusi (w 2020 r. – 2 365 uczniów, w 2021 – 5 206 i w 2022 r. – 10 423), Rosji (w 2020 r. – 1 575, w 2021 r. – 1 834, w 2022 r. – 2 234 uczniów), Wietnamu (w 2020 r. – 735, w 2021 r. – 824 i w 2022 r. – 917) oraz Bułgarii (w 2020 r. – 456, w 2021 – 524, w 2022 r. - 576 uczniów)¹⁷.

¹⁴ W roku szkolnym 2021/2022 do 8 521 szkół zapisanych było łącznie 66 877 cudzoziemców, w tym: 45 634 do 5 445 szkół podstawowych, 21 052 do 3 011 szkół ponadpodstawowych oraz 191 do 65 szkół artystycznych.

¹⁵ W roku szkolnym 2022/2023 do 13 748 szkół zapisanych było łącznie 222 523 cudzoziemców, w tym: 176 523 do 9 367 szkół podstawowych, 45 520 do 4 294 szkół ponadpodstawowych oraz 480 do 87 szkół artystycznych.

¹⁶ Na dzień 30 września 2020 r., 2021 r. i 2022 r.

¹⁷ W 2020 r. uczniowie z: Białorusi stanowili 5% wszystkich uczniów cudzoziemców, Rosji 3%, Wietnamu 2% i Bułgarii 1% ; w 2021 r.: z Białorusi 8%, Rosji 3%, Wietnamu 1% i Bułgarii 1% ; w 2022 r. z: Białorusi 5%, Rosji 1%, Wietnamu 0,4% i Bułgarii 0,3%. Ponieważ baza SIO nie zawiera informacji o narodowości ucznia, natomiast istnieje możliwość oznaczenia kraju pochodzenia oraz obywatelstwa ucznia, do uczniów z Ukrainy zaliczono uczniów: z obywatelstwem ukraińskim i każdym krajem pochodzenia, z obywatelstwem ukraińskim i brakiem kraju pochodzenia, z krajem pochodzenia „Ukraina” i brakiem obywatelstwa, z krajem pochodzenia

(akta kontroli str. 866-882)

W roku szkolnym 2020/2021 (na 30 września 2020 r.), spośród ogółem 48 449 uczniów cudzoziemców spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki w szkołach publicznych i niepublicznych – 47 961 (99%) z nich spełniało ten obowiązek w oddziałach ogólnodostępnych, a 488 (1%) w oddziałach przygotowawczych¹⁸. W roku szkolnym 2021/2022 (na 30 września 2021 r.), spośród ogółem 66 877 cudzoziemców, obowiązek szkolny i obowiązek nauki w oddziałach ogólnodostępnych spełniało 65 554 (98%) uczniów cudzoziemców, a 1 323 (2%) w oddziałach przygotowawczych¹⁹. W roku szkolnym 2022/2023 (na 30 września 2022 r.) obowiązek szkolny i obowiązek nauki w spełniało ogółem 222 523 cudzoziemców, w tym: 206 619 (92,85%) w oddziałach ogólnodostępnych i 15 904 (7,15%) w oddziałach przygotowawczych²⁰.

(akta kontroli str. 662)

2. Zarządzeniem z dnia 11 marca 2022 r. w sprawie powołania Rady do spraw edukacji uchodźców Minister powołał Radę do spraw edukacji uchodźców²¹. Zadaniem Rady było przedstawienie rozwiązań dotyczących edukacji uchodźców w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium Ukrainy. Rada odbyła trzy posiedzenia: 17 marca, 7 kwietnia i 26 maja 2022 r. Na posiedzeniu Rady, które odbyło się 17 marca 2022 r. przedstawiono informację, że zarejestrowano 65 tys. dzieci z Ukrainy, które sukcesywnie przyjmowane są do polskich szkół. Górna granica wieku dzieci przybywających do Polski mieści się w przedziale dla klas I-III szkoły podstawowej. Minister podkreślił, że sprawą priorytetową jest włączenie tych dzieci do społeczności szkolnej, wsparcie i udzielanie pomocy zarówno psychologicznej jak i pedagogicznej.

(akta kontroli str. 4, 6)

Podczas posiedzenia Rady w dniu 7 kwietnia 2022 r. omówiono sytuację związaną z tworzeniem oddziałów przygotowawczych oraz projekt rozporządzenia w sprawie organizacji kształcenia, wychowania, opieki dzieci i młodzieży będącej obywatelami Ukrainy. Zwrócono uwagę, że w klasach I-III szkół podstawowych liczba tworzonych oddziałów wzrosła o ponad 20%, w szkołach technicznych było to 37% i 28% w szkołach branżowych. Sekretarz Stanu w Ministerstwie, pan Dariusz Piontkowski przedstawił najważniejsze punkty, które znalazły się w rozporządzeniu i są odpowiedzią na postulaty zgłaszane przez samorządy.

(akta kontroli str. 7-10)

Na podstawie art. 59 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy Minister Edukacji i Nauki 21 marca 2022 r. wydał rozporządzenie w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy. Komórką organizacyjną odpowiedzialną w Ministerstwie za opracowanie projektu tego rozporządzenia był Departament Kształcenia Ogólnego Ministerstwa. Minister nie powołał odrębnego zespołu (grupy roboczej) do opracowania, projektu tego aktu prawnego.

Pan Tomasz Głowacki, z-ca dyrektora Departamentu Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych²² Ministerstwa oświadczył, że zdecydowano o odstąpieniu od koncepcji formalnego wyodrębniania zespołów celowych. Uwzględniono, że proces stanowienia

„Ukraina- pobyt legalny” i brakiem obywatelstwa (dotyczy danych z 2022 r.). W stosunku do pozostałych narodowości zastosowano tylko kryterium „obywatelstwo”.

¹⁸ W szkołach podstawowych - 31 712 (99,0%) uczniów cudzoziemców w oddziałach ogólnodostępnych i 334 (1,0%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach ponadpodstawowych – 16 096 (99,05%) w oddziałach ogólnodostępnych i 154 (0,95%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach artystycznych – 153 (100%) w oddziałach ogólnodostępnych.

¹⁹ W szkołach podstawowych – 44 600 (97,7%) cudzoziemców w oddziałach ogólnodostępnych i 1 034 (2,3%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach ponadpodstawowych – 20 763 (98,6%) w oddziałach ogólnodostępnych i 289 (1,4%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach artystycznych – 191 (100%) w oddziałach ogólnodostępnych.

²⁰ W szkołach podstawowych – 164 280 (93,1%) w oddziałach ogólnodostępnych i 12 243 (6,9%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach ponadpodstawowych – 41 859 (92,0%) w oddziałach ogólnodostępnych i 3 661 (8,0%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach artystycznych – 480 (100%) w oddziałach ogólnodostępnych.

²¹ Dz. Urzędowy Ministra Edukacji i Nauki poz. 24.

²² Dalej: DKOPP.

odrębnego podmiotu wymagałoby uprzedniego wszczęcia procedur legalizacyjnych, których wykonywanie mogłoby opóźnić działanie urzędu w nadzwyczajnej sytuacji.

W toku prac nad wydaniem rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy w Ministerstwie nie dysponowano danymi dotyczącymi potencjalnej liczby dzieci z Ukrainy, które mogły przybyć do Polski w wyniku agresji Rosji na Ukrainę i zostać włączone do polskiego systemu oświaty.

Pan Tomasz Głowacki, oświadczył, że w toku prac nad rozporządzeniem w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy – z uwagi na dynamikę i skalę podjętych działań zbrojnych w początkowym okresie wojny, nieznaną wcześniej aktywizację i postawę społeczeństwa polskiego oraz brak jakichkolwiek porównywalnych odniesień historycznych – nie istniały żadne analizy, które mogłoby stać się wiarygodnym punktem odniesienia dla moderowania procesu uchodźczego.

(akta kontroli str. 656)

W Ministerstwie opracowano wariantową analizę kosztów związanych z kształcenia uczniów z Ukrainy. Tabela przekazana przez Ministra w lipcu 2022 r. do Ministra Finansów zawierała przykładowe warianty kosztów w 2023 r. (rok szkolny 2022/2023 - styczeń-sierpień oraz rok szkolny 2023/2024 – wrzesień-grudzień) w zależności od liczby uczniów²³. Przewidywane w 2023 r. r. wariantowe koszty kształcenia uczniów z Ukrainy kształtowały się od 2 526 tys. zł (w wariantcie dla 185 tys. uczniów) oraz w kwocie 6 826,2 tys. zł (w wariantcie dla 500 tys. uczniów).

(akta kontroli str. 657)

Ponadto w celu zapewnienia warunków do kształcenia, wychowania i opieki dzieciom i młodzieży z Ukrainy przybyłej do Polski po 24 lutego 2022 r. w Ministerstwie zostały podjęte działania, które obejmowały:

- przygotowanie i zamieszczenie na stronie internetowej MEiN informacji dla nauczycieli i pedagogów dotyczącej pomocy psychologiczno-pedagogicznej²⁴;
- przygotowanie i zamieszczenie na stronie internetowej MEiN informacji dla: rodziców lub osób sprawujących bieżącą pieczę nad dziećmi z Ukrainy ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; dyrektorów - w zakresie wsparcia uczniów, jak i rodziców uczniów; dyrektorów publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych. W celu ułatwienia rodzicom lub osobom sprawującym pieczę nad dziećmi z Ukrainy przygotowano wzór wniosku o wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego w języku ukraińskim i rosyjskim²⁵;
- objęcie uczniów z Ukrainy programem, którego celem jest m.in. trwała zmiana nawyków żywieniowych dzieci poprzez zwiększenie udziału owoców i warzyw w ich codziennej diecie oraz propagowanie zdrowego odżywiania²⁶.

Ponadto:

- uruchomiono infolinię oraz skrzynkę poczty elektronicznej za pomocą której, rodzice, opiekunowie, uczniowie, dyrektorzy szkół i przedszkoli, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego mogli uzyskać informacje dotyczące kształcenia uchodźców z Ukrainy;

²³ W wariantcie dla: 185 tys., 200 tys., 300 tys., 400 tys. i 500 tys. uczniów.

²⁴ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/jak-rozmawiac-z-dziecmi-i-uczniami-na-temat-sytuacji-w-ukrainie-rekomendacje-dla-nauczycieli-i-pedagogow-szkolnych>.

²⁵ <http://www.gov.pl/edukacja-i-nauka/wsparcie-dzieci-z-ukrainy-ze-specjalnymi-potrebami-edukacyjnymi-informacja-mein>

²⁶ W ramach tego zadania są dostarczane do szkół podstawowych (klasy I -V) m.in.: jabłka, gruszki, śliwki, truskawki, marchew, rzodkiewki, papryka słodka, pomidory, kalarepa i soki owocowe, jako komponent „owocowo-warzywny”. Ponadto realizowany jest również komponent „mleczny”, w ramach którego dzieci dostają m.in.: min. 1% mleko białe, jogurt naturalny, kefir naturalny, serek twarogowy. Udostępniane produkty nie mogą zawierać dodatku tłuszczu, soli i cukru lub innych substancji słodzących. Oprócz udostępniania dzieciom owoców, warzyw i mleka, obowiązkowo w ramach Programu prowadzone są działania towarzyszące o charakterze edukacyjnym, których celem jest kształtowanie wśród uczniów zdrowych nawyków żywieniowych

- uruchomiono Chatbot w języku polskim i ukraińskim, który pozwalał uzyskać informacje związane z zapisem dziecka do szkoły, przyjęciem na studia, pomocą materialną dla studentów czy podejmowaniem pracy w polskich uczelniach lub instytutach naukowych.

(akta kontroli str. 657-660)

3. Wydatki związane z kształceniem uczniów cudzoziemców (spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki) w latach 2020-2023 (do 31 marca) wyniosły łącznie 4 819 603 tys. zł, w tym: 490 210 tys. zł w 2020 r., 644 584 tys. zł w 2021 r. (wzrost o 31,5%) oraz 2 436 634 tys. zł w 2022 r. (wzrost o 278% w stosunku do 2021 r.), w roku 2023 - do 31 marca wydatki wyniosły 1 248 175 tys. zł²⁷.

Wydatki ze środków subwencji oświatowej na kształcenie uczniów cudzoziemców (spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki) w latach 2020-2022 wyniosły łącznie 1 971 190 tys. zł, w tym: w 2020 r. – 490 210 tys. zł, w 2021 r. – 644 584 tys. zł (wzrost wydatków o 31,5% w stosunku do wydatków z roku poprzedniego), w 2022 r. – 836 396 tys. zł (wzrost wydatków w stosunku do roku poprzedniego o 29,8%). Na 2023 r. zaplanowano wydatki w kwocie – 1 096 353 tys. zł (wzrost o 31,1% w stosunku do wydatków z 2022 r.). Do dnia 31 marca 2023 r. wydatkowano 274 088 tys. zł²⁸. Na uczniów cudzoziemców korzystających z dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego, o której mowa w art. 165 ust. 7 i 9 ustawy - Prawo oświatowe, wydatkowano z subwencji oświatowej w latach 2020-2023 (do 31 marca) łącznie 669 775 tys. zł, w tym: 121 075 tys. zł w 2020 r., 136 325 tys. zł w 2021 r. (wzrost o 12,6%), 213 274 tys. zł w 2022 r. (wzrost o 56,45% w stosunku do poprzedniego roku) oraz 199 101 tys. zł w 2023 r. (do 31 marca).

W tym okresie na kształcenie uczniów cudzoziemców w oddziałach przygotowawczych wydatkowano z subwencji oświatowej łącznie 6 914 tys. zł, w tym: 842 tys. zł w 2020 r., 834 tys. zł w 2021 r. (spadek o 1,0%), w 2022 r. – 3 101 tys. zł (wzrost o 271,8% w stosunku do 2021 r. i wzrost o 268,3% w stosunku do 2020 r.). W 2023 r. (do 31 marca) na kształcenie cudzoziemców w oddziałach przygotowawczych wydatkowano 2 137 tys. zł.

(akta kontroli str. 418-420, 661-668, 754-757)

Wydatki z Funduszu Pomocy związane z kształceniem uczniów z Ukrainy, przekazane do jst, wyniosły w latach 2022-2023 (do 31 marca) łącznie – 2 573 863 tys. zł, w tym: w 2022 r. – 1 599 813 tys. zł i w 2023 r. (do 31 marca) – 974 050 tys. zł²⁹. Ze środków EFS PO WER w ramach realizacji programu pn.: „Egzamin ósmoklasisty i egzamin maturalny dla zdających obywateli Ukrainy” w latach 2022-2023 (do 31 marca) wydatkowano łącznie 462 tys. zł.

(akta kontroli str. 418-420, 661-668, 754-757)

4. Na zakończenie zajęć edukacyjnych w roku szkolnym 2021/2022, tj. na 24 czerwca 2022 r. obowiązek szkolny lub obowiązek nauki w polskich szkołach spełniało łącznie 183 134 dzieci – obywateli Ukrainy. Na dzień 30 września 2022 r. liczba tych dzieci w polskich szkołach wynosiła 196 481 (wzrost o 7,3% w stosunku do stanu z dnia zakończenia zajęć dydaktycznych w roku szkolnym 2021/2022), a na 31 marca 2023 r. – 183 057, tj. o 6,8% mniej niż na 30 września 2022 r.

(akta kontroli str. 863)

Wydatki z Funduszu Pomocy na kształcenie uczniów z Ukrainy naliczone³⁰ i przekazane do jst wyniosły w latach 2022-2023 (do 31 marca) łącznie 2 508 776 tys. zł. Średnia miesięczna kwota środków przekazywanych do jst w 2022 r. wynosiła 176 841,54 tys. zł. W 2022 r.

²⁷ Łącznie ze środkami wypłaconymi w kwietniu 2023 r. na podstawie danych wykazanych w SIO w marcu 2023 r. oraz zapotrzebowaniem zgłoszonym do czerwca 2023 r. W kwocie wydatków dotyczących I kwartału 2023 r. uwzględniono środki subwencji oświatowej w kwocie 274 088 tys. zł.

²⁸ Środki w kwocie 1 096 353 tys. zł podzielone przez 12 miesięcy i pomnożone przez 3.

²⁹ Łącznie ze środkami wypłaconymi w kwietniu 2023 r. naliczonymi na podstawie danych wykazanych w SIO w marcu 2023 r. oraz zapotrzebowaniem zgłoszonym do czerwca 2023 r.

³⁰ Środki przekazywane do jednostek samorządu terytorialnego z Funduszu Pomocy naliczane są zgodnie z algorytmem, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jst w danym roku budżetowym na podstawie danych wykazanych w SIO, o którym mowa w ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2597, ze zm.).

najwyższą kwotę wsparcia przekazano do jst w lipcu (za miesiąc czerwiec) w wysokości 245 600 tys. zł - na wsparcie 183 960,17³¹ uczniów - obywateli Ukrainy, a najniższą (63 154,4 tys. zł) w kwietniu (za luty/marzec na wsparcie 61 823,39 uczniów). W grudniu 2022 r. przekazano do jst kwotę 221 012,1 tys. zł (za listopad), tj. o 245% wyższą w stosunku do kwoty przekazanej w kwietniu. Średnia miesięczna liczba uczniów z Ukrainy obejmowanych w 2022 r. pomocą z Funduszu Pomocy wynosiła 171 779,19. W 2023 r. średnia miesięczna kwota środków przekazanych z Funduszu na rzecz uczniów – obywateli Ukrainy wynosiła 229 300,53 tys. zł, a średnia miesięczna liczba tych uczniów wynosiła 179 777,75.

Na dodatkowe zadania oświatowe w latach 2022-2023 (do 31 marca) wydatkowano z tego Funduszu środki w wysokości 889 601 tys. zł, w tym: na dodatkowe zajęcia z języka polskiego 809 040 tys. zł (90,9% wszystkich środków przeznaczonych na dodatkowe zadania oświatowe); na prowadzenie zajęć w oddziale przygotowawczym – 59 713 tys. zł (6,7% wydatków) oraz na prowadzenie zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej 20 848 tys. zł (2,4% wydatków).

W 2022 r. uczniowie z Ukrainy, o których mowa w art. 53 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy, mogli otrzymać świadczenia pomocy socjalnej, tj. stypendium szkolne³² lub zasiłek szkolny³³. W okresie od marca do sierpnia 2022 r. (rok szkolny 2021/2022) stypendia szkolne otrzymało 6 784 uczniów – obywateli Ukrainy, a w okresie od września do grudnia 2022 r. (rok szkolny 2022/2023) stypendium otrzymało 7 742 uczniów – obywateli Ukrainy. Zasiłki szkolne w okresie od marca do grudnia 2022 r. otrzymało 3 309 uczniów – obywateli Ukrainy. W 2022 r. na realizację wypłat świadczeń pomocy materialnej w formie stypendiów szkolnych i zasiłków szkolnych dla uczniów – obywateli Ukrainy w ramach Funduszu Pomocy, jst wydatkowały łącznie środki w wysokości 8 000 tys. zł. W 2023 r. jst ze wszystkich województw zawnioskowały na okres od stycznia do czerwca 2023 r. o łączną kwotę 8 148 tys. zł na realizację wypłat stypendiów i zasiłków szkolnych dla uczniów – obywateli Ukrainy.

W 2022 r. uczniom – obywatelom Ukrainy zapewniono podręczniki, materiały edukacyjne oraz materiały ćwiczeniowe ze środków dotacji celowej na wyposażenie szkół w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe³⁴. Na zapewnienie pomocy w tym zakresie, w 2023 r.³⁵ zaplanowano w ramach Funduszu Pomocy kwotę 48 700 tys. zł.

(akta kontroli str. 662-667, 754-756)

5. W budżecie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, w latach 2020-2023 (do 31 marca) wyodrębniono, zgodnie z art. 70a ust. 7 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela³⁶, środki na realizację ogólnokrajowych zadań dotyczących doskonalenia zawodowego nauczycieli w wysokości 2700 średnich wynagrodzeń nauczyciela dyplomowanego³⁷, w kwocie po 13 677 tys. zł w każdym roku. Łącznie w tym okresie zaplanowano na to zadanie wydatkowanie 54 708 tys. zł. Zrealizowane wydatki na te zadania wyniosły (do 31 marca 2023 r.) łącznie 6 384,6 tys. zł³⁸ (11,7%). W latach 2020-2021 z budżetu Ministerstwa nie wydatkowano środków na realizację doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących z cudzoziemcami. W 2022 r. (31 marca) Minister zlecił ORE realizację zadania polegającego na przygotowaniu i przeprowadzeniu kursu języka polskiego dla

³¹ Liczba uczniów liczona średniomiesięcznie.

³² Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej (art. 90d uso). Może być udzielone uczniowi w formie: całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych; pomocy w formie rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w szczególności zakup podręczników.

³³ Zasiłek szkolny - świadczenie przysługujące uczniom, którzy znajdują się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego. Może być przyznawany w formie świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z procesem edukacyjnym lub w formie pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym (art. 90e uso.)

³⁴ Nie ma możliwości wskazania kwoty poniesionych wydatków, ponieważ nie było odrębnych wniosków przeznaczonych dla uchodźców.

³⁵ Zgodnie z art. 50b ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy.

³⁶ Dz. U. z 2023 r. poz. 984.

³⁷ W latach 2020-2023 wynagrodzenie to wynosiło 5 065,37 zł.

³⁸ W tym: na studia podyplomowe 5 679,6 tys. zł i na zadania zlecone 705 tys. zł.

obywateli Ukrainy. ORE przeprowadziło kursy, w których uczestniczyło 819 osób pochodzących z Ukrainy. Zrealizowane wydatki wyniosły 90 tys. zł (100%).

(akta kontroli str. 194-210)

Ze sprawozdań dotyczących realizacji przez ORE planów pracy w latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 oraz planu pracy na rok szkolny 2022/2023³⁹ wynika, że w latach 2020 – 2023 (do 25 kwietnia) zostały realizowane następując zadania związane ze wsparciem metodycznym nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemcami:

- 2020 r.:

- „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole” – przeprowadzono jedno centralne szkolenie dla 16 koordynatorów regionalnych oraz 16 szkoleń regionalnych, w których wzięło udział 284 nauczycieli (wydatkowano łącznie 21,8 tys. zł);

- „Nauczanie języka polskiego jako drugiego” – w dwóch szkoleniach wzięło udział 47 nauczycieli (4,3 tys. zł);

- 2021 r.:

- „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole” – przeprowadzono jedno centralne szkolenie (dla 17 koordynatorów) oraz 17 szkoleń regionalnych, w których uczestniczyło 240 nauczycieli (wydatkowano 18,4 tys. zł);

- „Nauczanie języka polskiego jako drugiego” – przeprowadzono dwa szkolenia, w których wzięło udział 48 nauczycieli (wydatkowano 4 tys. zł);

- „Jesteśmy wśród was. Polska szkoła oczami uczniów z doświadczeniem migracji oraz ich rodziców” – wydano publikację (wydatkowano na ten cel 7,2 tys. zł);

- „Wspieranie klas wielojęzycznych” – przeprowadzono warsztaty, w których wzięło udział 30 nauczycieli (bez kosztów);

- 2022 r.:

- „Wsparcie integracji językowej uczniów – uchodźców” – webinarium, w którym uczestniczyło 69 nauczycieli;

- „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole” – przeprowadzono jedno centralne szkolenie (dla 16 koordynatorów) oraz 16 szkoleń regionalnych, w których uczestniczyło 345 nauczycieli (wydatkowano 27,9 tys. zł);

- „Nauczanie języka polskiego jako drugiego” – przeprowadzono jedno szkolenie, w którym uczestniczyło 23 nauczycieli (wydatkowano 3,7 tys. zł);

- „Kompetencje metodyczne nauczycieli niezbędne do pracy z uczniami ze środowisk uchodźczych (z Afganistanu)” – przeprowadzono jedno szkolenie, w którym uczestniczyło 104 nauczycieli (wydatkowano 2,3 tys. zł);

- „Kompetencje metodyczne nauczycieli niezbędne do pracy z uczniami ze środowisk uchodźczych z Ukrainy” – przeprowadzono jedno szkolenie dla 107 nauczycieli konsultantów, metodyków⁴⁰ (wydatkowano 21,8 tys. zł);

- „Przyjmowanie uchodźców z Ukrainy do polskich szkół w kontekście rozwiązań prawnych i organizacyjnych” – webinarium, w którym uczestniczyło 124 nauczycieli (wydatkowano 0,5 tys. zł);

- „Zbór zadań z języka polskiego jako języka edukacji szkolnej dla uczniów z doświadczeniem migracji” – publikacja (wydatkowano 3,7 tys. zł);

- „Doświadczenie przeżyć traumatycznych, takich jak wojna, i jego znaczenie dla funkcjonowania dzieci i młodzieży zagrożonej niedostosowaniem

³⁹ Informacja uzyskana na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK od Dyrektora ORE.

⁴⁰ Uczestnicy szkolenia, w ramach szkoleń kaskadowych przeprowadzili 87 szkoleń (na podstawie materiałów metodycznych udostępnionych w trakcie szkolenia), w ramach których przeszkolili 1997 nauczycieli.

społecznym/niedostosowanej społecznie" – szkolenie online. W dwóch edycjach tego szkolenia wzięło udział 120 nauczycieli (wydatkowano 6 tys. zł);

- „Organizacja, planowanie i udzielanie wsparcia dzieciom, rodzicom i nauczycielom, w obliczu sytuacji trudnych, kryzysowych i traumatycznych – rola poradni, szkół i przedszkoli" – przeprowadzono cztery szkolenia online (23, 31 maja oraz 22 i 29 listopada), w których wzięło udział łącznie 70 nauczycieli i 84 specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznych (wydatkowano 6,95 tys. zł);

- „XIII spotkanie informacyjno-konsultacyjne dla wizytatorów ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych z kuratorów oświaty" – szkolenie online, w którym uczestniczyło 32 wizytatorów (wydatkowano 2,25 tys. zł);

- „Efektywna praca w klasie zróżnicowanej, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów cudzoziemskich" – szkolenie online, w którym uczestniczyło 65 nauczycieli (wydatkowano 2,25 tys. zł);

- „Wsparcie uczniów w kryzysie uchodźczym – szkolenie e-learningowe dla konsultantów i doradców metodycznych ds. kadry zarządzającej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli". W szkoleniu uczestniczyły 42 osoby (wydatkowano 3 tys. zł);

- „Wsparcie uczniów w kryzysie uchodźczym – szkolenie e-learningowe dla konsultantów i doradców metodycznych ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli". W szkoleniu uczestniczyło 80 osób (wydatkowano 3 tys. zł);

- „Wsparcie uczniów w kryzysie uchodźczym. Webinarium dla konsultantów i doradców metodycznych ds. kadry zarządzającej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli". W szkoleniu wzięło udział 17 osób (wydatkowano 0,5 tys. zł);

- „Wsparcie uczniów w kryzysie uchodźczym. Webinarium dla konsultantów i doradców metodycznych ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli". W szkoleniu wzięło udział osiem osób (wydatkowano 0,5 tys. zł);

- „Aspekty psychologiczne udzielanego wsparcia w kryzysie uchodźczym" – webinarium dla konsultantów i doradców metodycznych ds. kadry zarządzającej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli, w którym wzięło udział 16 osób (wydatki, 0,5 tys. zł);

- „Aspekty kulturowe i społeczne udzielanego wsparcia w kryzysie uchodźczym" – webinarium dla konsultantów i doradców metodycznych ds. kadry zarządzającej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli, w którym wzięło udział 25 osób (wydatki, 0,5 tys. zł);

• 2023 r.:

- „Zasoby i potrzeby uczniów w grupie/klasie zróżnicowanej – klasy IV-VIII szkoły podstawowej" – szkolenie stacjonarne, w którym uczestniczyło 20 nauczycieli (wydatkowano 6 tys. zł);

- „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole" – szkolenie w trakcie realizacji (zaplanowano wydatki w kwocie 19,2 tys. zł);

- „Nauczanie języka polskiego jako drugiego" – szkolenie w trakcie przygotowania;

- publikacja poświęcona rozwijaniu sprawności czytania ze zrozumieniem w grupach zróżnicowanych pod względem znajomości języka polskiego – w trakcie przygotowania.

(akta kontroli str. 421-614)

6. W latach 2020 – 2022 Minister ogłaszał konkursy ofert na realizację zadania publicznego pn.: „Wspieranie inicjatyw edukacyjnych w szkolnym środowisku wielokulturowym". Celem realizacji tego zadania było wspieranie działań wynikających z art. 13 ust. 7 uo oraz art. 165 ustawy – Prawo oświatowe poprzez dofinansowanie projektów na rzecz szkół, do których

uczęszczają uczniowie cudzoziemcy⁴¹. Na realizację tego zadania Minister w każdym roku zaplanował po 400 tys. zł. W ramach realizacji tego zadania w latach 2020-2022 Minister zawarł łącznie 18 umów⁴². Łączne wydatki na realizację tego zadania publicznego w tym okresie wyniosły 463,8 tys. zł (38,65% planowanych wydatków), z czego: w 2020 r. – 208,7 tys. zł, w 2021 r. – 241,2 tys. zł oraz w 2022 r. – 13,9 tys. zł. W ramach realizacji modułu I) zawarto 14 umów z 13 podmiotami. Na podstawie tych umów przeprowadzono szkolenia (kursy metodyczne, warsztaty i webinaria) dla 533 nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemcami. Łączne wydatki na realizację tego modułu w latach 2020-2022 wyniosły 381,9 tys. zł. W ramach modułu II) realizowano przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące integracji i współpracy uczniów i nauczycieli z mniejszością romską. Wydatki na realizację tego modułu w latach 2020 – 2022 wyniosły łącznie 81,9 tys. zł.

(akta kontroli str. 211-227)

Szczegółowemu badaniu poddano dokumentację związaną z realizacją tego zadania publicznego przez trzy podmioty na łączną kwotę 150 tys. zł, które w latach 2020 – 2022 otrzymały najwyższe kwotowo dofinansowanie na jego realizację⁴³. W ramach modułu I) podmioty objęte szczegółowym badaniem zrealizowały następujące projekty:

- „Nowe narzędzia i metody glottodydaktyczne – wsparcie nauczania języka przyrodniczego dzieci z doświadczeniem migracji i ich nauczycieli” (zrealizowano 20 godz. warsztatów dla 20 nauczycieli);
- „Lektury pełne kultury” (powstał e-podręcznik dla uczniów e-poradnik dla nauczycieli oraz zrealizowano cztery 3-godzinne szkolenia, które łącznie ukończyło 114 osób);
- „Język polski nie jest trudny” (2 kursy metodyczne dla 17 i 12 nauczycieli).

(akta kontroli str. 228-355)

W wyniku kontroli przeprowadzonej przez NIK pt. „Kształcenie dzieci rodziców powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców”⁴⁴ został sformułowany wniosek pokontrolny dotyczący wzmocnienia nadzoru nad realizacją dotowanych projektów poprzez prowadzenie bezpośrednich kontroli oraz żądanie od beneficjentów dołączenia do sprawozdania wykonania zadania publicznego odpowiednich dowodów księgowych wraz z dokumentacją potwierdzającą jego rzetelne wdrożenie. NIK w tym wystąpieniu pokontrolnym opisała, że Minister przeprowadził w latach 2017-2019 jedną kontrolę u beneficjenta realizującego zadanie pn. „Wspieranie inicjatyw edukacyjnych w szkolnym środowisku wielokulturowym”, a od trzech beneficjentów (w 2019 r.) zażądano przedłożenia materiałów dokumentujących realizację tego zadania.

W latach 2020-2022 Minister przeprowadził w pięciu podmiotach⁴⁵ kontrole dotyczące prawidłowości wykonania tego zadania publicznego. Ponadto w 2020 r. zwróciło się do czterech podmiotów o dołączenie do sprawozdania dokumentacji merytorycznej, a także do dwóch z tych podmiotów o dołączenie dokumentacji finansowej. W 2022 r. zadanie to zrealizował jeden beneficjent, który przekazał dokumentację finansową w związku z kontrolą podjętą przez pracowników Ministerstwa. W planie kontroli prowadzonych przez Ministra na

⁴¹ W projekcie wyodrębniono dwa moduły tematyczne: moduł I) skierowano do uczniów oraz nauczycieli i kadry szkolnej pracującej z grupą uczniów cudzoziemców, uczniów będących obywatelami polskimi, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw; moduł II) skierowano do uczniów należących do mniejszości narodowych oraz etnicznych oraz nauczycieli i kadry szkolnej pracującej z tą grupą uczniów.

⁴² Dziesięć umów w 2020 r., siedem w 2021 r. oraz jedną w 2022 r.

⁴³ Fundacja Nauki Języków Obcych Linguae Mundi z siedzibą w Warszawie (umowa nr MEN/2020/DWM/778 z 16 września 2020 r.); Pomorska Fundacja Języka Polskiego i Kultury Polskiej Polija z siedzibą w Sopocie (umowa nr MEiN/2021/DPI/1303 z 20 października 2021 r.); Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek z siedzibą w Gdańsku (umowa nr MEiN/2021/DPI/1192 z 14 października 2021 r.). Wartość każdej zawartej umowy wynosiła 50 tys. zł.

⁴⁴ Wystąpienie pokontrolne nr KNO.410.009.01.2019. <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/19/028/KNO/>

⁴⁵ W Fundacji Wspierania Kultury i Języka Polskiego im. M. Reja z siedzibą w Krakowie; w Fundacji Nauki Języków Obcych Linguae Mundi z siedzibą w Warszawie; w Pomorskiej Fundacji Języka Polskiego i Kultury Polskiej Polija z siedzibą w Sopocie. Kontrole w Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek z siedzibą w Gdańsku oraz w Stowarzyszeniu „Uśmiech” z siedzibą w Mikołowie - na dzień 12 maja 2023 r. nie zostały zakończone.

2023 r. ujęto przeprowadzenie jednej kontroli prawidłowości wykonania tego zadania publicznego. Mając powyższe na uwadze, wniosek należy uznać za zrealizowany.

(akta kontroli str. 749-753)

7. Według danych znajdujących się w Ministerstwie, w roku szkolnym 2020/2021 (na 30 września 2020 r.) 488 uczniów (1,0%) spośród wszystkich 48 449 uczniów cudzoziemców spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki w szkołach publicznych i niepublicznych, spełniało ten obowiązek w oddziałach przygotowawczych. W roku szkolnym 2022/2023 (na 30 września 2022 r.) obowiązek szkolny i obowiązek nauki w spełniało ogółem 222 523 cudzoziemców, w tym 15 904 (7,15%) w oddziałach przygotowawczych. W stosunku do roku szkolnego 2020/2021, w roku szkolnym 2022/2023 nastąpił wzrost liczby uczniów cudzoziemców pobierających naukę w oddziałach przygotowawczych o 3 159%.

(akta kontroli str. 662)

Do 10 marca 2022 r., liczba uczniów w oddziale przygotowawczym nie mogła przekraczać 15 uczniów. Od dnia 11 marca 2022 r.⁴⁶, liczba uczniów w oddziale przygotowawczym nie może przekraczać 25 uczniów. Pan Piotr Semeniuk, dyrektor Departamentu Współpracy Międzynarodowej⁴⁷ Ministerstwa, wyjaśnił, że zwiększenie liczby uczniów w tych oddziałach miało na celu ułatwienie organom prowadzącym szkoły organizowanie nauki osób przybywających zagranicą, w tym z Ukrainy. Zmiana przepisów omawiana była z przedstawicielami organów prowadzących szkoły podczas spotkań z udziałem przedstawicieli Ministerstwa.

(akta kontroli str. 188-190)

8. Na dzień 24 czerwca 2022 r. do bazy SIO⁴⁸ było wpisanych 131 584 uczniów z Ukrainy, którzy przybyli do Polski po agresji Rosji na Ukrainę (tj. po 24 lutego 2022 r.) i podjęli naukę w polskich szkołach. Na dzień 30 września 2022 r. liczba tych uczniów wynosiła 147 537 (wzrost o 12,1% w stosunku do stanu z 24 czerwca 2022 r.), a na dzień 31 marca 2023 r. wynosiła – 134 442 uczniów (spadek o 8,9% w stosunku do 30 września 2022 r.).

(akta kontroli str. 863)

W Ministerstwie nie było danych dotyczących liczby dzieci i uczniów będących obywatelami Ukrainy, które przebywały/przebywają na terenie RP legalnie (na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy), a które przyjechały do Polski po 24 lutego 2022 r. i spełniają obowiązek szkolny lub nauki w ukraińskim systemie oświaty (w formie zdalnej).

(akta kontroli str. 617-618, 670, 760)

Pan Tomasz Głowacki, z-ca dyrektora DKOPP Ministerstwa wyjaśnił, że zgodnie z § 15 rozporządzenia w sprawie organizacji kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy, dzieci i uczniowie będący obywatelami Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Polski po 24 lutego 2022 r., uczący się w szkole lub przedszkolu działającym w systemie państwa ukraińskiego w formule kształcenia na odległość (nauka zdalna), nie podlegają, co do zasady, obowiązkowi szkolnemu albo obowiązkowi nauki w rozumieniu prawa polskiego.

Rodzic lub osoba sprawująca opiekę nad dzieckiem lub uczniem składa do gminy właściwej ze względu na miejsce pobytu dziecka lub ucznia oświadczenie o kontynuacji przez dziecko lub ucznia kształcenia w ukraińskim systemie oświaty. Jeśli rodzic lub opiekun takiego oświadczenia nie złoży, bądź je wycofa, dziecko musi zostać przyjęte do polskiej szkoły, realizując tym samym właściwe obowiązki edukacyjne wynikające z polskiego systemu prawa. Możliwość realizacji obowiązku edukacyjnego w formule nauki zdalnej została wprowadzona ze względu na mobilność uchodźców z Ukrainy, czasowy charakter przepisów

⁴⁶ Zgodnie z § 1 pkt 5 lit. a rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 marca 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. poz. 573).

⁴⁷ Dalej: DWM.

⁴⁸ „Ukraina-pobyt legalny”.

szczególnych dotyczących nauki tych osób oraz dążenie Ministra Edukacji i Nauki Ukrainy do kontynuacji przez młodych Ukraińców nauki w krajowym systemie edukacji.

(akta kontroli str. 760-761)

Odnosząc się do ryzyka, że liczna grupa dzieci - obywateli Ukrainy, przebywających legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nie będzie spełniała obowiązku szkolnego/nauki poprzez uczęszczanie do polskich szkół lub do szkół w ukraińskim systemie oświaty (online), pani Magda Witan z-ca dyrektora DWM przywołała przepisy § 15 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy oraz przepisy art. 41 i 42 ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe.

(akta kontroli str. 892-893, 899-900)

Odnosząc się do kwestii sposobu monitorowania realizacji obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki przez dzieci będące obywatelami Ukrainy, które legalnie przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁹ pan Tomasz Głowacki z-ca dyrektora DKOPP Ministerstwa wyjaśnił, że Minister nie jest organem nadzoru nad działalnością szkół i nie kontroluje realizacji obowiązku szkolnego lub nauki. Zgodnie z art. 41 ust. 1 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe, ewidencję spełniania obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki prowadzą dyrektorzy publicznych szkół podstawowych oraz gmina. Wskazane podmioty są zobowiązane do kontroli postępowania rodziców w kwestii edukacji ich dzieci. Przepis § 15 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy ma służyć przede wszystkim temu, aby uczniowie uczący się zdalnie w systemie ukraińskim nie musieli uczęszczać do polskich przedszkoli czy szkół w celu realizacji obowiązku szkolnego albo obowiązku nauki. Celem tej regulacji jest wyraźne wskazanie właściwym podmiotom, że w sytuacji, o której mowa w § 15 tego rozporządzenia, nie prowadzi się kontroli spełniania rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego, obowiązku nauki.

(akta kontroli str. 761-763)

9. Zwiększono maksymalną liczbę uczniów w oddziałach klas I-III oraz na zajęciach świetlicowych zmieniając zapisy *Rozporządzenia w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy*⁵⁰. Odnosząc się do kwestii dysponowania przez Ministerstwo analizami uzasadniającymi możliwość zwiększenia liczby uczniów w oddziałach szkolnych, pan Tomasz Głowacki, z-ca dyrektora DKOPP Ministerstwa oświadczył, że przyjęcie w rozporządzeniu koncepcji kompetencyjnego charakteru unormowania pozwoliło organom prowadzącym podejmować zróżnicowane i bezpieczne decyzje. W kierowanej do Departamentu korespondencji nie odnotowano uzasadnionych postulatów i petycji dotyczących zmiany treści rozporządzenia.

(akta kontroli str. 686-688)

10. Po agresji Rosji na Ukrainę, na podstawie art. 58 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy, umożliwiono w szkołach zatrudnianie osób, które na podstawie ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych⁵¹ pobierały świadczenia kompensacyjne. W przypadku zatrudnienia w szkole osób na stanowisku: pomocy nauczyciela⁵², nauczyciela języka polskiego lub nauczyciela prowadzącego dodatkową⁵³ naukę języka polskiego lub innego nauczyciela, osobom tym nie zawieszano prawa do wypłaty świadczenia kompensacyjnego. Z informacji przekazanej przez z-cę dyrektora DKOPP Ministerstwa wynika, że według bazy SIO na koniec I kwartału 2023 r. zatrudnionych było łącznie 400 osób na stanowisku pomocy nauczyciela (osoby władające językiem kraju pochodzenia, o których mowa w art. 165 ust. 8 ustawy – Prawo oświatowe).. W okresie między 24 lutego 2022 r. a 25 kwietnia 2023 r. (stan bazy SIO na dzień 7 maja 2023 r.) na stanowisku nauczyciela języka polskiego zostało zatrudnionych 1 599 nauczycieli. Wskazał, że nie ma danych do potwierdzenia, że wszyscy ci nauczyciele zostali zatrudnieni w związku z art. 58 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy.

⁴⁹ Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy.

⁵⁰ Na podstawie uregulowań § 8 i 11 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy.

⁵¹ Dz.U. z 2022 r. poz. 301, ze zm.

⁵² O którym mowa w art. 165 ust. 8 ustawy Prawo oświatowe.

⁵³ O której mowa w art. 165 ust. 7 ustawy Prawo oświatowe.

11. Zgodnie z regulaminem organizacyjnym Ministerstwa, za sprawy kształcenia uczniów przybywających z zagranicy odpowiadał DWM. W okresie lat 2020 – 2023 (do 28 kwietnia), w DWM prowadzono m.in. następujące sprawy dotyczące uczniów przybywających z zagranicy:

- 1) udzielano odpowiedzi na pytania osób indywidualnych, szkół, organów prowadzących szkoły, uczelni i kuratorów w kwestiach dotyczących warunków i trybu przyjmowania do szkół uczniów przybywających, form wsparcia uczniów przybywających, uznawania wykształcenia;
- 2) monitorowano kwestie dotyczące realizacji przez szkoły dodatkowych, bezpłatnych zajęć z języka polskiego dla cudzoziemców w okresie organizacji pracy szkoły w formie zdalnej podczas zagrożenia COVID-19;
- 3) we współpracy z właściwymi departamentami przygotowywano i nowelizowano, odpowiednio do potrzeb, przepisy dotyczące przyjmowania do szkół i wspierania uczniów - obywateli Ukrainy.

W latach 2020 – 2023 pracownicy DWM pozostawali w stałym kontakcie z: MSWiA, kuratorami oświaty, ORE, Ministerstwem Oświaty Edukacji i Nauki Ukrainy oraz Ambasadą Ukrainy w Warszawie w kwestii kształcenia dzieci i młodzieży ukraińskiej w Polsce, w szczególności przybyłej do Polski po 24 lutego 2022 r. w związku agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Pracownicy Departamentu współpracowali z jst w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz Ukraińskim Hubem Edukacyjnym w Polsce, którego misją jest promowanie integracji z lokalną społecznością Ukraińców przebywających w Polsce. W dniu 8 czerwca 2022 r. Minister Edukacji i Nauki podpisał z UNICEF⁵⁴ Memorandum of Understanding (MoU) w celu przeciwdziałania wykluczeniu edukacyjnemu dzieci i młodzieży z Ukrainy oraz utrzymania jakości edukacji polskich dzieci ze środowisk przyjmujących uchodźców w Rzeczypospolitej Polskiej. Wśród działań realizowanych w ramach zawartego w 2022 r. Memorandum znalazły się: infolinia przeznaczona dla uchodźców z Ukrainy (uczniów i studentów oraz ich rodziców i opiekunów prawnych, która dostępna była od 16 sierpnia do 30 listopada 2022 r. (obsługiwana przez Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej wybrane przez UNICEF)⁵⁵; zorganizowano obozy letnie i zajęcia pozalekcyjne dla dzieci uchodźców; na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej (<https://zpe.gov.pl>) dostępny jest Paszport Edukacyjny UNICEF z zasobami w języku ukraińskim dotyczącymi zdrowia psychicznego i wsparcia psychospołecznego dla uczniów, nauczycieli i opiekunów. W ramach powyższego Memorandum w 2023 r. zrealizowano następujące działania:

- konferencję pt. „Dziecko jest dzieckiem – międzynarodowa konferencja: krajowy dialog na temat promowania dostępnej i włączającej edukacji”, zorganizowaną (24 marca 2023 r.) we współpracy z Ministerstwem Funduszy Rozwoju i Polityki Regionalnej, Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej;
- spotkanie (on-line 26 kwietnia) w edukacyjnej grupie roboczej dla międzynarodowych organizacji oraz organizacji pozarządowych.

Ponadto w ramach tzw. Inicjatywy Specjalnej Przedstawiciel Sekretarz Generalnej Rady Europy ds. Migracji i Uchodźców, w dniach 19-20 grudnia 2022 r. Rada Europejska zorganizowała w Warszawie pilotażowe warsztaty dotyczące wzmocnienia umiejętności psychologicznych nauczycieli i pracowników socjalnych. W warsztatach udział wzięło ok. 20 osób zajmujących się profesjonalnie opieką nad uchodźcami (z MSWiA, Ministerstwa Zdrowia, MEiN i Ministerstwa Sprawiedliwości)⁵⁶.

⁵⁴ United Nations International Children's Emergency Fund.

⁵⁵ Przekazywano ukraińskim rodzicom i młodzieży informacje na temat opieki nad dziećmi w wieku wczesnoszkolnym, a także możliwości kształcenia na poziomie podstawowym, średnim i wyższym w Polsce.

⁵⁶ Rada Europy pokryła koszty pobytu ekspertów oraz tłumaczeń, a także koszty noclegu dla osób przyjeżdżających spoza Warszawy. Kolejna edycja warsztatów planowana jest w czerwcu 2023 r. w Warszawie. Sprawę koordynuje Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

W ramach współpracy z Przedstawicielstwem w Polsce Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR⁵⁷) odbyło się:

- spotkanie (23 marca 2022 r.) przedstawicieli UNHCR, którego celem było zapoznanie przedstawicieli administracji centralnej ze strukturą Przedstawicielstwa UNHCR oraz planowanymi działaniami w związku z kryzysem uchodźczym;
- spotkanie (21 marca 2023 r.) Ministra Edukacji i Nauki ze Stałym Przedstawicielem UNHCR, którego celem było nawiązanie współpracy w zakresie wsparcia dla dzieci ukraińskich w polskich szkołach.

Pracownicy DWM współpracowali przy organizowaniu konkursu grantowego Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM⁵⁸), w ramach ogólnopolskiego konkursu skierowanego do szkół oraz organizacji działających w środowisku szkolnym, na realizację lokalnych działań integracyjnych dla dzieci i młodzieży ze społeczności lokalnej i migranckiej oraz uczestniczyli w dyskusjach i debatach odbywających się w gremiach i strukturach Unii Europejskiej, m.in. na temat wyzwań związanych z kształceniem dzieci i młodzieży – uchodźców z Ukrainy.

Przedstawiciele MEiN odbyli dotychczas trzy spotkania z osobami reprezentującymi Japońską Agencję Współpracy Międzynarodowej (JICA⁵⁹) w sprawie potencjalnego wsparcia przez stronę japońską inicjatywy realizowanej przez resort edukacji i nauki na rzecz obywateli Ukrainy (głównie młodzież szkolna i studenci) przebywających na terenie Polski⁶⁰. W dniu 13 lipca 2022 r. Sekretarz stanu w MEiN spotkał się ze Specjalnym Sprawozdawcą Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. praw człowieka migrantów. Rozmowa dotyczyła sytuacji cudzoziemców i uchodźców w Polsce.

Po agresji Rosji na Ukrainę, tj. po 24 lutego 2022 r. pracownicy DWM:

- 1) uczestniczyli w pracach nad uruchomieniem Chatbotu informacyjnego – pomocy w języku polskim i ukraińskim dla rodziców i opiekunów z Ukrainy chcących zapisać dziecko do szkoły⁶¹;
- 2) obsługiwali infolinię i skrzynkę e-mail prowadzone przez MEiN, gdzie bezpośrednio można było zadawać pytania dotyczące przyjmowania dzieci uchodźców do szkół w Polsce;
- 3) uczestniczyli w pracach nad przygotowaniem ulotki z podstawowymi informacjami na temat zapisywania dzieci do szkół oraz przysługujących im uprawnieniach. Ulotkę przygotowano w języku polskim i ukraińskim i udostępniono na stronie internetowej MEiN;
- 4) zgłosili potrzebę poszerzenia zakresu, ustalonych na rok szkolny 2021/2022, kierunków polityki oświatowej państwa o „Doskonalenie kompetencji nauczycieli w pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym, także w zakresie nauczania języka polskiego, jako języka obcego”;

⁵⁷ United Nations High Commissioner for Refugees.

⁵⁸ International Organization for Migration.

⁵⁹ Japan International Cooperation Agency.

⁶⁰ W dniach 20-24 marca 2023 r. odbyła się wizyta przedstawicieli japońskiej agencji współpracy międzynarodowej JICA (Japan International Cooperation Agency) w Polsce. W dniu 20 marca br. przedstawiciele agencji na spotkaniu z przedstawicielami DWM, w związku z zaangażowaniem Japonii w pomoc uchodźcom z Ukrainy również za pośrednictwem UNICEF, omówili możliwości rozszerzenia zakresu dotychczas udzielanego wsparcia. Jednym z głównych tematów wizyty była integracja ukraińskich uczniów w polskich szkołach. W dniu 23 marca br. przedstawiciele JICA złożyli wizytę w Lublinie – jednym z miast, które przyjęły najwięcej uchodźców.

W dniu 18 kwietnia br. odbyło się spotkanie Ministra Edukacji i Nauki z Ambasadorem Japonii w Polsce, Panem Akio Miyajima. Spotkanie było poświęcone przedstawieniu japońskiej propozycji upowszechnienia wśród polskich uczniów wydarzeń historycznych z 1922 r. związanych z uratowaniem polskich Dzieci Syberyjskich przez Japoński Czerwony Krzyż. Drugim ważnym tematem spotkania była edukacja przebywających w Polsce uchodźców z Ukrainy. Minister przedstawił polskie rozwiązania w tym zakresie.

⁶¹ Chatbox zawiera m.in. informacje dla kadry zarządzającej szkół w zakresie funkcjonowania oddziałów przygotowawczych.

- 5) na prośbę strony ukraińskiej (w 2022 r.) skoordynowali zaangażowanie ośmiu polskich uczelni, w których przeprowadzono egzamin dla absolwentów ukraińskiej szkoły średniej, przebywających w Polsce⁶². Podobne działania prowadzone są w 2023 r.

(akta kontroli str. 678-685)

12. W latach 2020 – 2023 (do 21 kwietnia) do Ministerstwa wpłynęło pięć petycji dotyczących spraw związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców. Na wszystkie petycje pracownicy Ministerstwa udzielili odpowiedzi.

Petycją z dnia 29 marca 2022 r. wniesiono żądanie zaprzestania dopłat dla cudzoziemców w szkolnictwie przedszkolnym, podstawowym, ponadpodstawowym i wyższym lub wprowadzenia dopłat o identycznej wysokości dla polskich obywateli⁶³. W odpowiedzi na tę petycję urzędnicy Ministerstwa 8 kwietnia 2022 r., tj. w terminie określonym w art. 10 ust. 1 oraz zgodnie z wymogiem art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach⁶⁴, poinformowali wnoszącego petycję że środki naliczane na uczniów z zagranicy są takie same jak na uczniów polskich zgodnie z algorytmem podziału części oświatowej subwencji ogólnej. Jst otrzymują natomiast wsparcie z Funduszu Pomocy na realizację dodatkowych zadań oświatowych związanych z kształceniem, wychowaniem i opieką nad dziećmi i uczniami będącymi obywatelami Ukrainy.

W petycji z dnia 4 kwietnia 2022 r. w sprawie organizacji egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego uczniom z obywatelstwem Ukrainy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z agresją Rosji na Ukrainę⁶⁵, zażądano publicznej debaty o przystosowaniu polskiego systemu oświaty do nowej rzeczywistości związanej z wojną na Ukrainie. Wnoszący petycję wskazał, iż objęcie młodzieży ukraińskiej po zaledwie kilkudziesięciu dniach nauki w polskiej szkole egzaminami ósmoklasisty i maturalnymi podważa wiarygodność tych egzaminów, a ponadto trauma wojny poprzez dokładanie stresu egzaminu nie sprzyja zdrowiu psychicznemu młodzieży i dzieci, a także prowadzi do dyskryminacji oraz izolacji społecznej.

Urzędnicy Ministerstwa udzielili odpowiedzi⁶⁶ na tę petycję 29 czerwca 2022 r., tj. w terminie określonym w art. 10 ust. 1 oraz zgodnie z wymogiem art. 13 ust. 1 ustawy o petycjach. W odpowiedzi wskazano, że przepisy dotyczące przeprowadzania egzaminów zewnętrznych w 2022 r. zostały dostosowane do potrzeb uczniów przybyłych z Ukrainy do Polski po 24 lutego 2022 r. W tych przepisach np. zobowiązano dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej do przygotowania i ogłoszenia dodatkowych dostosowań na egzaminie ósmoklasisty i egzaminie maturalnym dla uczniów będących obywatelami Ukrainy. Dostosowania dla tych uczniów polegały np. na przetłumaczeniu niektórych arkuszy egzaminacyjnych na język ukraiński oraz możliwości korzystania ze słowników podczas egzaminu. Wskazano, że nie są przewidziane odrębne zasady rekrutacji do szkół ponadpodstawowych dla dzieci uchodźców, które ukończą szkołę podstawową w polskim systemie edukacji i tym samym wypełnią warunki uprawniające do przystąpienia do tego postępowania. W odpowiedzi podkreślono, że w związku z inicjatywą dotyczącą organizowania ad hoc debat, w Ministerstwie podjęto konkretne działania na rzecz uczniów z Ukrainy, zostawiając ewentualne „debaty” na czas „spokojniejszy”.

W dniu 28 kwietnia 2022 r. do Ministerstwa wpłynęła petycja od Stowarzyszenia Nauczycieli i Pracowników Oświaty „Nauczyciele dla Wolności” w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów z zagranicy⁶⁷.

⁶² Uczelniom zrefundowano koszty udostępnienia sal, wynagrodzenia specjalistów IT oraz ochrony i obsługi. Wg strony ukraińskiej, do egzaminu przystąpiło 8 625 osób.

⁶³ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/petycja-z-prosba-o-zaprzestanie-doplat-dla-cudzoziemcow-w-szkolnictwie-przedszkolnym-podstawowym-ponadpodstawowym-i-wyzszym-lub-wprowadzenie-doplat-o-identycznej-wysokosci-dla-polskich-obywateli-data-zlozenia-29-marca-2022-r>

⁶⁴ Dz. U. z 2018 r. poz. 870. Dalej: ustawa o petycjach.

⁶⁵ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/petycja-zlozona-4-kwietnia-2022-r>

⁶⁶ Pismo DKOPP Ministerstwa z dnia 29 czerwca 2022 r. (nr DKO-WEK.053.2.2022 MR).

⁶⁷ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/petycja-zlozona-28-kwietnia-2022-r>

W petycji Stowarzyszenie wskazało na pilną potrzebę zmiany przepisów prawa, aby uczniowie będący uchodźcami wojennymi z Ukrainy, uczęszczający do klas razem z polskimi dziećmi, a nie uczęszczający do oddziałów przygotowawczych, którzy nie opanowali znajomości języka polskiego w stopniu umożliwiającym wystawienie pozytywnych ocen na świadectwie zgodnie z polskim systemem oceniania i polską podstawą programową, otrzymali w roku szkolnym 2021/2022 zaświadczenie o zrealizowaniu obowiązku szkolnego analogiczne do tego, jakie dostaną te dzieci z Ukrainy, które uczęszczają do oddziałów przygotowawczych.

Urzednicy Ministerstwa udzielili odpowiedzi na tę petycję 25 maja 2022 r.⁶⁸, tj. w terminie określonym w art. 10 ust. 1 oraz zgodnie z wymogiem art. 13 ust. 1 ustawy o petycjach. Podkreślono, że osoby niebędące obywatelami polskimi, podlegające obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki korzystają z nauki i opieki w szkołach publicznych na warunkach dotyczących obywateli polskich. Wskazano, że uczniowie z Ukrainy nie podlegają klasyfikacji rocznej w przypadku, gdy rada pedagogiczna uzna, że nie znają oni języka polskiego lub znajomość języka polskiego jest niewystarczająca do korzystania z nauki, lub też zakres realizowanych w szkole zajęć edukacyjnych uniemożliwia przeprowadzenie klasyfikacji rocznej tych uczniów. Określone zostały odrębne warunki klasyfikacji końcowej dla uczniów klas VIII szkoły podstawowej, przybyłych z Ukrainy do Polski po 24 lutego 2022 r.

W dniu 13 listopada 2022 r. do Ministerstwa wpłynęła petycja Stowarzyszenia Ekologicznego „Echo-Cichawy”⁶⁹. Stowarzyszenie wniosło o zorganizowanie zimowej nauki dla dzieci dzieciom z Ukrainy przyjmując uczniów i nauczycieli z Ukrainy na zimę 2022/2023, przy wykorzystaniu środków z UE, uzyskanych specjalnie na ten cel.

Urzednicy Ministerstwa udzielili odpowiedzi na tę petycję w dniu 13 stycznia 2023 r.⁷⁰, tj. w terminie określonym w art. 10 ust. 1 oraz zgodnie z wymogiem art. 13 ust. 1 ustawy o petycjach. Wskazano, że zasady przyjmowania cudzoziemców i realizacji przez nich nauki w publicznych szkołach polskiego systemu oświaty reguluje Prawo oświatowe oraz rozporządzenie Ministra w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi. Odnosząc się do finansowania kształcenia uczniów obywateli Ukrainy wskazano, że w ustawie o pomocy obywatelom Ukrainy przewidziano możliwość wsparcia finansowego ze środków części oświatowej subwencji ogólnej lub Funduszu Pomocy na dodatkowe zadania oświatowe związane z kształceniem, wychowaniem i opieką nad uczniami z Ukrainy. Transfery środków finansowych z tych źródeł co miesiąc przekazywane są samorządom.

W dniu 27 lutego 2023 r. w Ministerstwie została złożona petycja w sprawie kształcenia uczniów przybywających z zagranicy⁷¹. W petycji tej zażądano:

- 1) wypracowania strategii monitorowania liczby uczniów i uczennic z doświadczeniem uchodźczym, którzy i które nie uczęszczają do szkół w Polsce ani do szkół w swoim kraju w systemie zdalnym, oraz do prowadzenia działań mających na celu kontynuowanie bądź podjęcie przez nich nauki;
- 2) rezygnacji z konieczności powtarzania ósmej klasy w przypadku nieprzystąpienia do egzaminu ósmoklasisty przez dzieci z doświadczeniem uchodźczym, z jednoczesnym wypracowaniem nowej strategii weryfikacji wiedzy tych uczniów i uczennic w procesie rekrutacji do szkół ponadpodstawowych, z zachowaniem równych szans dla dzieci cudzoziemskich i dzieci-obywateli/obywatelek Polski;
- 3) wypracowania jednoznacznych, sprawiedliwych metod klasyfikacji uczniów i uczennic z doświadczeniem uchodźczym, z uwzględnieniem różnego poziomu znajomości języka polskiego oraz przeszkolenia nauczycieli i nauczycielek w tym zakresie;
- 4) monitorowania, czy w szkołach rejonowych dochodzi do nieuzasadnionego odmówienia przyjęcia ucznia/uczennicy z doświadczeniem uchodźczym przez dyrekcję i jeśli tak - wyciągnięcia stosownych konsekwencji;

⁶⁸ Pismo Departament Kształcenia Ogólnego Ministerstwa z dnia 25 maja 2022 r. (nr DKO- WEK.053.3.20222.AKZ).

⁶⁹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/petycja-zlozona-13-listopada-2022-r>

⁷⁰ Pismo DWM Ministerstwa z dnia 13 stycznia 2023 r. (nr DWM-WOPG.053.1.2022.MN).

⁷¹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/petycja-zlozona-27-lutego-2023>.

- 5) wprowadzenia jednoznacznych wytycznych dotyczących włączania i edukacji dzieci z doświadczeniem uchodźczym dla ogólnodostępnych szkół podstawowych, by zapewnić takie same szanse adaptacji, integracji i edukacji w nowym środowisku wszystkim uczniom/uczennicom;
- 6) wprowadzenia systemowo zajęć z edukacji międzykulturowej i antydyskryminacyjnej w szkołach podstawowych oraz dążenie do zwiększenia liczby asystentów i asystentek międzykulturowych (pomoc nauczyciela).

Urzednicy Ministerstwa odpowiedzieli na tę petycję 28 kwietnia 2023 r.⁷², tj. w terminie określonym w art. 10 ust. 1 oraz zgodnie z wymogiem art. 13 ust. 1 ustawy o petycjach.

Odnosząc się do postulatu nr 1 petycji wskazano, że kontrolowanie spełniania obowiązku szkolnego należy do zadań dyrektora szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka, natomiast gmina kontroluje spełnianie obowiązku nauki przez młodzież zamieszkałą na terenie tej gminy. Dane dzieci i uczniów z Ukrainy, które nie podlegają obowiązkowi szkolnemu/nauki nie są wykazywane w bazie SIO. W związku z powyższym, obecnie nie ma podstaw prawnych do utworzenia w SIO jakiegokolwiek rejestru, który obejmowałby osoby niepodlegające pod ten system. Strona ukraińska podkreślała, że jest zainteresowana dalszym kształceniem uczniów w ukraińskim systemie oświaty, w trybie nauki zdalnej.

Odnosząc się do postulatu nr 2 petycji wskazano, że polski system prawny wyraźnie wskazuje na to, że uczeń VIII klasy, który nie uzyskał pozytywnych rocznych ocen z obowiązkowych zajęć edukacyjnych nie przystępuje do egzaminu ósmoklasisty, natomiast musi powtórzyć klasę VIII. Takie rozwiązanie dotyczy również dzieci uchodźców.

Odnosząc się do postulatu nr 3 petycji wskazano, że uczniowie z Ukrainy, uczęszczający do oddziałów ogólnodostępnych, podlegają takim samym zasadom oceniania, klasyfikowania i promowania co obywatele polscy.

Odnosząc się do postulatu nr 4 petycji wskazano, że w roku szkolnym 2022/2023, w publicznych szkołach podstawowych i ponadpodstawowych zaplanowano kontrolę zgodności z przepisami prawa przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, w tym uczniów z Ukrainy przybyłych od 24 lutego 2022 r.

Odnosząc się do postulatu nr 5 petycji wskazano, że urzednicy Ministerstwa i kuratorów oświaty na bieżąco udzielają informacji na temat rozwiązań dotyczących przyjmowania i kształcenia dzieci z doświadczeniem migracyjnym i uchodźczym.

Odnosząc się do postulatu nr 6 petycji wskazano, że ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy wprowadziła (w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023) możliwość zatrudnienia na stanowisku pomocy nauczyciela osób, które nie mają obywatelstwa polskiego i mogą pomóc w pracy nauczycielom korzystającym z uprawnienia do świadczenia kompensacyjnego. Ponadto Minister zlecił ORE przygotowanie i przeprowadzenie intensywnych kursów przygotowujących z zakresu znajomości języka polskiego dla 1000 przybyłych z Ukrainy nauczycieli oraz osób, które mogą być zatrudnione na stanowisku pomocy nauczyciela.

(akta kontroli str. 883-891)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK pozytywnie ocenia działania Ministra Edukacji i Nauki, jako organu odpowiedzialnego za koordynację i realizację polityki oświatowej państwa, w celu zapewnienia odpowiednich warunków (w zakresie prawnym, organizacyjnym i finansowym) do kształcenia uczniów cudzoziemców, w tym w szczególności uczniów z Ukrainy. Podjęte przez Ministra działania umożliwiły zwiększenie środków przeznaczonych na ich kształcenie. W latach 2020 – 2023 (31 marca) wydatki na kształcenie uczniów cudzoziemców w ramach subwencji oświatowej

⁷² Pismo DWM Ministerstwa z dnia 28 kwietnia 2023 r. (nr DWM-WOPG.473.63.2023.GC).

wyniosły 2 245 278 tys. zł, a w ramach Funduszu Pomocy (od 2022 r.) na kształcenie uczniów z Ukrainy wydatkowano 2 573 863 tys. zł.

NIK zwraca uwagę, że Ministerstwo nie ma danych dotyczących liczby uczniów z Ukrainy, którzy po przybyciu do Polski podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki a nie uczęszczają do szkół w Polsce. Obecnie przyjęte w Ministerstwie rozwiązania nie pozwalają na uzyskanie takich informacji.

W roku szkolnym 2022/2023 liczba uczniów cudzoziemców spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki w publicznych i niepublicznych szkołach dla dzieci i młodzieży wynosiła 222 523 osoby i w stosunku

do roku szkolnego 2020/2021 wzrosła o 359,3%. Najliczniejszą grupę stanowili uczniowie z Ukrainy (88,3% wszystkich uczniów), z Białorusi (4,7%), Rosji (1%), Wietnamu (0,4%) i Bułgarii (0,3%). Pozostali uczniowie cudzoziemcy stanowili 5,3% tych uczniów.

W 2022 r. Minister zlecił ORE realizację zadania polegającego na przygotowaniu i przeprowadzeniu kursu języka polskiego dla obywateli Ukrainy. Przeprowadzono kursy, które ukończyło 819 osób pochodzących z Ukrainy. Ponadto ORE w latach 2020-2021 zrealizowało łącznie sześć zadań związanych ze wsparciem metodycznym nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi. Doskonaleniem objęto łącznie 682 nauczycieli. W latach 2022-2023 (do 20 kwietnia) w ORE zrealizowano łącznie 19 zadań, w wyniku których różnymi formami doskonalenia objęto łącznie 3 364 nauczycieli. Na realizację ogólnokrajowych zadań dotyczących doskonalenia zawodowego nauczycieli w Ministerstwie zaplanowano na lata 2020-2023 (do 31 marca) wydatki w kwocie 54 708,0 tys. zł, a zrealizowało w kwocie 6 384,6 tys. zł (11,7%).

Ministerstwo, w zakresie spraw związanych z dziećmi cudzoziemskimi, pozostawało w stałym kontakcie m.in. z MSWiA, a w sprawach dotyczących kształcenia uczniów z Ukrainy z Ministerstwem Oświaty i Nauki Ukrainy oraz Ambasadą Ukrainy w Warszawie.

OBSZAR

2. Nadzór Ministra nad wykonywaniem nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty dotyczącego dzieci cudzoziemców.

Opis stanu faktycznego

1. W ramach podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, ustalonych przez Ministra⁷³ na rok szkolny 2020/2021, nie przyjęto w bezpośredni sposób kierunków realizacji tej polityki w zakresie spraw dotyczących uczniów cudzoziemców. Przed rozpoczęciem roku szkolnego 2021/2022 w ramach podstawowych kierunków polityki oświatowej państwa na ten rok szkolny, w ramach nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty, przyjęto przeprowadzenie w publicznych szkołach podstawowych i ponadpodstawowych kontroli dotyczącej „przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw”. W dniu 28 marca 2022 r. to zadanie zostało skreślone z listy zadań dotyczących nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty.

Po agresji Rosji na Ukrainę, w trakcie roku szkolnego 2021/2022 (28 marca 2022 r.) Minister określił, w ramach kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, dwa nowe kierunki tej polityki, z których jeden odnosił się bezpośrednio do spraw związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców, tj. „doskonalenie kompetencji nauczycieli w pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym, w tym w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego”.

Na rok szkolny 2022/2023 Minister ustalił dziewięć podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, z których jeden bezpośrednio dotyczył kształcenia uczniów cudzoziemców, tj. „doskonalenie kompetencji nauczycieli do pracy z uczniami przybyłymi z zagranicy, w szczególności z Ukrainy, adekwatnie do zaistniałych potrzeb, oraz kompetencji nauczycieli nowych przedmiotów wprowadzonych do podstawy programowej”. W ramach

⁷³ Ustalonych na podstawie art. 60 ust. 3 pkt 1 ustawy - Prawo oświatowe.

nadzoru pedagogicznego, sprawowanego przez kuratorów oświaty, ponownie przyjęto niezrealizowane w poprzednim roku szkolnym zadanie, polegające na przeprowadzeniu w publicznych szkołach podstawowych i ponadpodstawowych kontroli dotyczącej „przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw”. Z informacji przekazanej przez Dyrektora DKOPP (w dniu 21 kwietnia 2023 r.) wynika, iż ta kontrola zostanie przeprowadzona przez kuratorów oświaty w okresie kwiecień-czerwiec 2023 r.

(akta kontroli str. 11-34)

Odnosząc się do powodów niezrealizowania przez kuratorów oświaty w roku szkolnym 2021/2022 kontroli pn.: „Przyjmowanie do szkół i wspomaganie nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw”, pani Magda Witan, z-ca dyrektora DWM Ministerstwa oświaty, że w związku z wojną na Ukrainie i masowym napływem od 24 lutego 2022 r. uchodźców do szkół w Polsce, wykreślono z kierunków polityki tę kontrolę. Mając na uwadze priorytety w działalności kuratorów oświaty, a także zmiany przepisów przyjmowania cudzoziemców do szkół w Polsce, temat tej kontroli został wskazany do realizacji przez kuratorów oświaty w ramach nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2022/2023. Na dzień 29 maja 2023 r. kontrola była w trakcie realizacji.

(akta kontroli str. 892-893, 897-901)

Odnosząc się do pytania, w jaki sposób wyniki tej kontroli zostaną wykorzystane w Ministerstwie, pani wicedyrektor Magda Witan, oświadczyła, że analiza wyników tej kontroli posłuży weryfikacji obecnie obowiązujących rozwiązań prawnych, jeżeli będzie to uzasadnione wynikami kontroli.

(akta kontroli str. odp. 898)

Odnosząc się do prowadzonych w Ministerstwie prac nad nowelizacją rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i uczniów z Ukrainy, pani wicedyrektor Magda Witan poinformowała, że przekazana do podpisu Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, ustawa z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie nazw uczelni służb państwowych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, o zmianie ustawy o Policji, ustawy o Straży Granicznej, ustawy o Państwowej Straży Pożarnej oraz niektórych innych ustaw⁷⁴, zmienia między innymi ustawę o pomocy obywatelom Ukrainy. Zgodnie przepisami tej ustawy, uznaje się za legalny pobyt obywateli Ukrainy do dnia: 31 sierpnia 2024 r. – jeżeli te osoby: w dniu 4 marca 2024 r. korzystają z wychowania przedszkolnego, realizują obowiązek szkolny albo realizują obowiązek nauki zgodnie z ustawą Prawo oświatowe lub w dniu 4 marca 2024 r. pobierają naukę w przedszkolu lub szkole funkcjonujących w ukraińskim systemie oświaty z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, lub nie później niż w roku szkolnym 2022/2023 rozpoczęły naukę w branżowej szkole II stopnia, szkole policealnej lub szkole dla dorosłych; 30 września 2024 r. – jeżeli te osoby przystępują do egzaminu maturalnego, o którym mowa w rozdziale 3b ustawy o systemie oświaty, w terminie poprawkowym.

Stosownie do zmian dotyczących terminów legalności pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, obywateli Ukrainy przybyłych w związku z agresją Rosji na Ukrainę, wprowadzanych tą ustawą, przedłużone zostanie (od 1 września 2023 r.) na rok szkolny 2023/2024 stosowanie przepisów rozporządzenia w sprawie organizacji kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy, dotyczących możliwości:

- 1) powołania składu zespołu egzaminatorów sprawdzających prace egzaminacyjne obywateli Ukrainy, którzy przystąpili do egzaminu ósmoklasisty lub egzaminu maturalnego;
- 2) uczęszczania przez uczniów oddziałów przygotowawczych na zajęcia przeznaczone na osiągnięcie wybranych efektów kształcenia określonych w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego, dostosowane pod względem zakresu treści

⁷⁴ Dz.U. 2023 poz. 1088.

oraz metod i form ich realizacji do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia;

3) niepodlegania klasyfikacji rocznej i śródrocznej przez uczniów uczęszczających do oddziału przygotowawczego;

4) zwiększenia liczby uczniów na zajęciach świetlicowych w szkole podstawowej ogólnodostępnej oraz uczniów niepełnosprawnych na zajęciach świetlicowych w szkole ogólnodostępnej, szkole integracyjnej, szkole specjalnej i szkole ogólnodostępnej z oddziałami specjalnymi;

5) organizowania dodatkowych zajęć z języka polskiego w grupach liczących nie więcej niż 15 uczniów i w wymiarze nie niższym niż 6 godzin lekcyjnych tygodniowo;

6) przyjęcia do przedszkola specjalnego, oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej specjalnej, szkoły specjalnej, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego lub specjalnego ośrodka wychowawczego dziecka niepełnosprawnego lub ucznia niepełnosprawnego na podstawie oświadczenia rodzica lub osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem lub uczniem o złożeniu do publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, wniosku o wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego;

7) ustalenia przez dyrektora szkoły lub placówki, w porozumieniu z radą pedagogiczną i radą rodziców, potrzeby modyfikacji realizowanego w szkole lub placówce programu wychowawczo-profilaktycznego oraz w razie potrzeby modyfikowania tego programu;

8) zatrudnienia w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w uzasadnionych przypadkach i za zgodą kuratora oświaty, osoby niebędącej nauczycielem posiadającej przygotowanie uznane przez dyrektora poradni do realizacji określonych zadań w tym zakresie.

Ponadto Minister planuje dodanie przepisów określających: warunki ukończenia szkoły podstawowej w roku szkolnym 2023/2024 przez ucznia będącego obywatelem Ukrainy; termin składania przez uczniów będących obywatelami Ukrainy deklaracji przystąpienia do egzaminu maturalnego, zawodowego i ósmoklasisty oraz przekazania wykazu uczniów, którzy złożyli deklaracje do okręgowej komisji egzaminacyjnej. Bez zmian, do dalszego stosowania, pozostaną przepisy dotyczące: niepodlegania obowiązkowemu rocznemu przygotowaniu przedszkolnemu, obowiązkowi szkolnemu i obowiązkowi nauki przez dzieci i uczniów będących obywatelami Ukrainy, którzy pobierają naukę w przedszkolu lub szkole funkcjonujących w ukraińskim systemie oświaty z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość; innej lokalizacji prowadzenia zajęć.

(akta kontroli str. odp. 898-900)

W okresie od początku roku 2020 do 24 lutego 2022 r. Minister nie wydawał na piśmie kuratorom oświaty wiążących ich wytycznych lub poleceń⁷⁵, dotyczących spraw związanych z kształceniem cudzoziemców, natomiast w związku ze zgłaszanymi do Ministerstwa sprawami dotyczącymi trudności w wypełnianiu wniosków o uznanie świadectwa wydanego za granicą przez osoby, które nie posługują się językiem polskim, pismem z dnia 11 lipca 2021 r. Pan Artur Górecki dyrektor DKOPP poinformował, że DWM Ministerstwa zwrócił się do kuratorów oświaty z prośbą o uzupełnienie treści zamieszczonych na stronach internetowych o informację w języku angielskim.

W wyżej wymienionym okresie Minister żądał od kuratorów oświaty informacji, dokumentów i sprawozdań⁷⁶ dotyczących organizacji kształcenia uczniów cudzoziemców. Pan Artur Górecki, dyrektor DKOPP poinformował, że:

1) w dniu 16 listopada 2020 r., w związku z organizacją kształcenia w okresie zagrożenia COVID-19, DWM zwrócił się do kuratorów oświaty z prośbą o przekazanie informacji, w jaki sposób szkoły realizują dodatkowe zajęcia z języka polskiego oraz zajęcia wyrównawcze dla uczniów cudzoziemców oraz czy szkoły zgłaszają problemy z realizacją zdalnej nauki przez uczniów cudzoziemskich i uczniów będących obywatelami polskimi,

⁷⁵ Na podstawie art. 60 ust. 3 pkt 2 ustawy - Prawo oświatowe.

⁷⁶ O których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 3 ustawy - Prawo oświatowe.

k którzy wcześniej pobierali naukę w szkołach za granicą, w tym w zakresie tych zajęć. Jednocześnie DWM zwrócił się z prośbą o przekazanie do szkół informacji dotyczącej możliwości skorzystania z materiałów dydaktycznych do kształcenia uczniów przybywających z zagranicy dostępnych na stronie epodreczniki.pl;

- 2) w dniu 16 czerwca 2021 r. DWM zwrócił się do kuratorów oświaty z prośbą o przekazanie wniosków wynikających ze sprawowanego przez kuratorów nadzoru pedagogicznego, także w zakresie zdalnego nauczania dla uczniów cudzoziemskich i uczniów będących obywatelami polskimi, którzy wcześniej pobierali naukę w szkołach za granicą.

W dniach 19 – 20 sierpnia 2020 r. odbyło się spotkanie kierownictwa MEiN z kuratorami oświaty. Tematyka spotkania dotyczyła kształcenia uczniów cudzoziemców. Ponadto 15 listopada 2021 r. zostało zorganizowane dla przedstawicieli kuratoriów oświaty spotkanie online dotyczące uznawania świadectw uzyskanych w zagranicznych systemach oświaty.

Również po agresji Rosji na Ukrainę, w okresie od 24 lutego 2022 r. do 4 maja 2023 r. Minister nie wydawał na piśmie kuratorom oświaty wiążących ich wytycznych lub poleceń dotyczących spraw związanych z kształceniem cudzoziemców. Minister przekazywał kuratorom oświaty informacje dotyczące kształcenia uczniów z Ukrainy, którzy rozpoczęli naukę w Polsce:

- w dniu 21 marca 2022 r. notatkę dotyczącą wydawania przez kuratora oświaty opinii w sprawach dotyczących tworzenia i likwidacji innych lokalizacji prowadzenia zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych⁷⁷;
- w dniu 23 marca 2022 r. pismo dotyczące zmiany w przepisach, ułatwiające organizowanie nauki uczniów przybywających z Ukrainy;
- w dniu 4 marca 2022 r. pismo dotyczące ułatwienia zatrudniania w szkołach pomocy nauczyciela;
- w dniu 25 marca 2022 r. pismo dotyczące nieruchomości nadających się do utworzenia oddziałów przygotowawczych;
- w dniu 28 marca 2022 r. pismo dotyczące informacji o systemie oświaty w Ukrainie.

Jednocześnie Minister zobowiązał kuratorów do::

- utworzenia bazy danych osób znających języki wschodniosłowiańskie (studentów, nauczycieli, wykładowców, innych członków społeczności akademickiej lub szkolnej) chcących pomóc dzieciom i młodzieży przybywającym z Ukrainy i udostępnienie jej dyrektorom szkół i placówek funkcjonującym na terenie województwa (pismem z 3 marca 2022 r.);
- odbioru rozmówek polsko-ukraińsko-angielskich (pismem z 8 marca 2022 r.);
- zamieszczenia na stronach internetowych kuratoriów oświaty informacji dotyczącej bezpłatnych treningów piłkarskich dla osób z Ukrainy (pismo z 30 marca 2022 r.);
- umożliwienia wyszukiwania ofert pracy dla pomocy nauczyciela w kuratorskich bazach ofert pracy dla nauczycieli (link przekierowujący do narzędzia wyszukiwania w danym województwie udostępniony został na stronie www.gov.pl) (pismo z 24 marca 2022 r.);
- przekazania książek „Witaj w Polsce” uczniom z Ukrainy uczęszczającym do szkół podstawowych (pismo z 10 czerwca 2022 r.).

W dniu 3 czerwca 2022 r. DKOPP Ministerstwa zwrócił się do kuratorów oświaty o przekazanie danych dotyczących innych lokalizacji prowadzenia zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, o których mowa w art. 51 o pomocy obywatelom Ukrainy.

W okresie od 24 lutego 2022 r. do 24 kwietnia 2023 r. odbyło się łącznie 12 spotkań kierownictwa Ministerstwa z kuratorami oświaty, dotyczących spraw dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców. W związku z sytuacją związaną z napływem uczniów z Ukrainy po agresji Rosji na Ukrainę pracownicy Ministerstwa:

⁷⁷ Wymienionych w art. 51 ust. 4 i ust. 8 pkt 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy.

- 1) wzięli udział w zorganizowanej 18 marca 2022 r. przez Pomorskiego Kuratora Oświaty wideokonferencji pt.: „Uczniowie z Ukrainy w polskim systemie edukacji – tworzenie oddziałów przygotowawczych. Dobre praktyki”, podczas której przedstawili zasady przyjmowania do polskich szkół, tworzenia oddziałów przygotowawczych i wsparcia w zakresie dodatkowych, bezpłatnych zajęć z języka polskiego;
- 2) wzięli udział w wideokonferencji zorganizowanej (24 marca 2022 r.) przez Wojewodę Wielkopolskiego i Wielkopolskiego Kuratora Oświaty pt. „Przygotowanie systemu edukacji w Wielkopolsce do napływu uchodźców z Ukrainy”, podczas której udzielali odpowiedzi na pytania wizytatorów, dyrektorów szkół i przedszkoli, przedstawiciele jst dotyczące organizowania kształcenia i opieki dla dzieci i młodzieży – uchodźców z Ukrainy.

(akta kontroli str. 11-34, 746, 748, 905-908)

Z informacji uzyskanych od 16 kuratorów oświaty, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, wynika, że w ramach sprawowanego przez kuratorów nadzoru pedagogicznego, w latach szkolnych 2019/2020-2022/23 (do 28 kwietnia) były prowadzone kontrole (doraźne) w sprawach związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców.

W tym okresie kuratorzy przeprowadzili łącznie 86 takich kontroli: w roku szkolnym 2019/2020 – sześć kontroli, w 2020/2021 – dziewięć, w roku 2021/2022 – 27 kontroli, w roku szkolnym 2022/2023 (do 28 kwietnia) 44 kontrole⁷⁸. W wyniku przeprowadzonych kontroli dyrektorom szkół wydano łącznie 211 zaleceń, w tym 108 (51,2%) zaleceń wydano po agresji Rosji na Ukrainę. Zalecenia dotyczyły m.in. realizacji dodatkowej nauki języka polskiego, zapewnienia uczniom bezpieczeństwa, udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.

W zakresie wspomagania procesu kształcenia uczniów cudzoziemców wszyscy kuratorzy oświaty organizowali narady, konferencje, wideokonferencje, webinary i szkolenia skierowane do nauczycieli oraz przedstawiciele jst. W latach szkolnych 2019/2020-2022/2023 (do 28 kwietnia) zorganizowano łącznie 1 105 różnych form wspomagania, z czego 1 030 (93,2%) z nich przeprowadzono po dniu 24 lutego 2022 r., tj. po agresji Rosji na Ukrainę.

Z informacji uzyskanych z 16 kuratoriów oświaty wynika, że we wszystkich formach wspomagania uczestniczyło łącznie 69 787 nauczycieli⁷⁹. W zależności od formy wspomagania, w spotkaniach uczestniczyło od kilkudziesięciu do kilkuset osób. Na organizację różnych form wspomagania w okresie objętym kontrolą, we wszystkich kuratoriach oświaty poniesiono wydatki w łącznej kwocie 13,1 tys. zł.

W związku z agresją Rosji na Ukrainę, kuratorzy oświaty podejmowali działania wspierające szkoły oraz rodziny przebywające na terenie Polski, np. poprzez udział ich przedstawicieli w działalności punktów recepcyjnych i miejsc zakwaterowania uchodźców ukraińskich, wyznaczanie pracowników do spraw związanych z edukacją cudzoziemców, rozpowszechnianie materiałów informacyjnych w postaci ulotek, informatorów lub filmów (np. na kanale youtube lub stronie internetowej), publikacje ofert wsparcia nauczycieli w zakresie pracy z uczniem cudzoziemskim (szkoleń, kursów, spotkań online organizowanych m.in. przez ORE oraz ośrodki doskonalenia nauczycieli).

Kuratorzy oświaty z terenu całej Polski wyrazili zgodę⁸⁰ na zatrudnienie w szkole, na stanowisku nauczyciela, 1 078 osób - obywateli Ukrainy niebędących nauczycielami.

(akta kontroli str.11-17, 35-180, 894-896)

W okresie objętym kontrolą pracownicy Ministerstwa przeprowadzili łącznie osiem kontroli dotyczących sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty. W ramach kontroli pt.: „Realizacja przez Kuratora Oświaty nadzoru pedagogicznego w zakresie przestrzegania zasad oceniania, klasyfikowania i promowania

⁷⁸ Wzrost liczby tych kontroli w roku szkolnym 2022/2023 o 633,3% w stosunku do liczby kontroli przeprowadzonych w roku szkolnym 2019/2020.

⁷⁹ W tej liczbie nie uwzględniono uczestników szkoleń online organizowanych przez Kuratoria Oświaty w: Szczecinie, Opolu, Krakowie, Białymstoku i Kielcach.

⁸⁰ Na podstawie art. 15 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe.

uczniów w szkołach oraz zadań związanych z awansem zawodowym nauczycieli" dokonano oceny realizacji przez kuratora oświaty nadzoru pedagogicznego dotyczącego przestrzegania zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach. W 2020 r. przeprowadzono w tym zakresie kontrole w Kuratorium Oświaty w Szczecinie, Lublinie i Rzeszowie. W 2021 r. przeprowadzono kontrole w Kuratorium Oświaty w Poznaniu, we Wrocławiu i Olsztynie. W 2022 r. przeprowadzono kontrole w Kuratorium Oświaty w Łodzi i Gdańsku. Na rok 2023 r. w planie kontroli Ministerstwa przewidziano realizację w kuratoriach oświaty kontroli pt.: „Realizacja przez Kuratora Oświaty nadzoru pedagogicznego w zakresie zapewniania bezpieczeństwa uczniom/wychowankom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę lub placówkę oraz zadań związanych z awansem zawodowym nauczycieli". Realizację tej kontroli przewidziano w dwóch Kuratoriach Oświaty: Katowicach i Bydgoszczy. Wybór tematów kontroli wynikał z analizy tematyki skarg i pytań wpływających do Ministerstwa, a także z tematyki kontroli doraźnych przeprowadzanych przez kuratorów oświaty.

(akta kontroli str. 11-34, 181-187)

W latach 2020-2022 Minister na stronie internetowej MEiN, zamieścił publikację zbiorczych informacji o wynikach nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty w poprzednim roku szkolnym.

(akta kontroli str. 13)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Minister skutecznie wykonywał nadzór nad nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez kuratorów oświaty w zakresie spraw dotyczących uczniów cudzoziemców.

W latach 2020 – 2022 (do 24 lutego), w ramach realizacji wniosków pokontrolnych, skierowanych przez NIK po kontroli pn.: „Kształcenie dzieci rodziców powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców”, Minister monitorował obszar kształcenia uczniów przybywających z zagranicy. Publikował na portalu internetowym Otwarte Dane liczbę uczniów cudzoziemców oraz występował do kuratorów oświaty o informacje, dokumenty i sprawozdania dotyczące spraw związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców, także na temat sposobu realizacji dodatkowych zajęć z języka polskiego, zajęć wyrównawczych i zajęć prowadzonych w formie zdalnej.

W związku z napływem do Polski dzieci obywateli Ukrainy, tj. po 24 lutego 2022 r., w Ministerstwie podjęto działania w celu umożliwienia tym dzieciom nauki w polskim systemie oświaty. Działania te polegały przede wszystkim na wydaniu przez Ministra w dniu 21 marca 2022 r. rozporządzenia regulującego organizację kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy. Ponadto na stronie internetowej Ministerstwa zamieszczano informacje dotyczące kształcenia dzieci przybyłych z Ukrainy.

W latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 Minister określił w ramach podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa zadania dotyczące spraw kształcenia uczniów cudzoziemców w Polsce, w tym zadania kontrolne dla kuratorów oświaty w zakresie nadzoru pedagogicznego.

Z informacji uzyskanych od 16 kuratorów oświaty, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, wynika, że w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w latach szkolnych 2019/2020 – 2022/23 (do 28 kwietnia) kuratorzy oświaty prowadzili 86 kontroli doraźnych w sprawach związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców: w roku szkolnym 2019/2020 – sześć kontroli, w 2020/2021 – dziewięć, w roku 2021/2022 – 27 kontroli, a w roku szkolnym 2022/2023 (do 28 kwietnia) 44 kontrole. W ich wyniku dyrektorom szkół wydano łącznie 211 zaleceń, w tym 108 (51,2%) zaleceń wydano po agresji Rosji na Ukrainę. Zalecenia dotyczyły m.in. realizacji dodatkowej nauki języka polskiego, zapewnienia uczniom bezpieczeństwa, udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje wniosków pokontrolnych.

Uwagi Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że Ministerstwo nie ma danych dotyczących liczby uczniów z Ukrainy, którzy po przybyciu do Polski podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki i nie uczęszczają do szkół w Polsce a realizują obowiązek szkolny lub nauki w formie zdalnej. Obecne rozwiązania przyjęte w Ministerstwie dotyczące ewidencji uczniów realizujących naukę w formie zdalnej nie pozwalają na uzyskanie informacji dotyczących skali takiego sposobu spełniania obowiązku szkolnego lub nauki, a tym samym nie pozwalają na podjęcie przez Ministra skutecznych działań w celu obejmowania wszystkich uczniów tym obowiązkiem. Na potrzebę wypracowania strategii monitorowania liczby uczniów i uczennic z doświadczeniem uchodźczym, którzy i które nie uczęszczają do szkół w Polsce ani do szkół w swoim kraju w systemie zdalnym, wskazano także w petycji skierowanej do Ministra 27 lutego 2023 r.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca również uwagę, że do dnia zakończenia czynności kontrolnych w Ministerstwie (2 czerwca 2023 r.) kuratorzy oświaty nie zakończyli w szkołach zaplanowanej na rok szkolny 2022/2023 kontroli dotyczącej przyjmowania i wspomagania nauki uczniów cudzoziemców oraz uczniów obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach poza Polską. Zdaniem NIK, kontrola w tym zakresie powinna zostać przeprowadzona w początkowym okresie roku szkolnego 2022/2023, a uzyskane wyniki powinny posłużyć do oceny obowiązujących rozwiązań organizacyjnych dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców, w tym szczególnych rozwiązań, którymi objęto wyłącznie uczniów z terenu Ukrainy.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 3 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 5 października 2023 r.

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli
Małgorzata Motylow

.....
podpis

Na podstawie art. 35c ust. 1 i 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623, ze zm.) dokonano w treści wystąpienia pokontrolnego sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej w następujący sposób:

- zastąpienie na str. 10, w szóstym wierszu od dołu, wyrazu „pięciu” wyrazem „czterech”, a w konsekwencji wykreślenie w przypisie nr 45 na str. 10 w zdaniu drugim nazwy „Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek z siedzibą w Gdańsku” wraz z dokonaniem odpowiednich poprawek gramatycznych w tym zdaniu.

Warszawa, dnia 6 listopada 2023 r.

Grzegorz Jasiołek
Doradca ekonomiczny